

Transport- og kommunikasjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Vår saksbehandler
Mina Mjærum Johansen
22 05 45 42

Vår dato
03.05.2013
Deres dato

Vår referanse
12/00501-17
Deres referanse

Høringssvar på Meld. St. 26 (2012-2013) Nasjonal transportplan 2014-2023

Norges Bondelag viser til Meld. St. 26 (2012-2013) Nasjonal transportplan (NTP) 2014-2023, som ble lagt fram 12. april 2013.

Landbruksnæringa har et stort transportbehov, og Norges Bondelag er opptatt av at hele verdikjeda for matproduksjon får fraktet tjenester, varer og produkter på en kostnadseffektiv og sikker måte, slik regjeringa framholder i sitt forslag til Nasjonal transportplan 2014-2023 (heretter kalt NTP 2014-2023). Dette gjelder fra primærproduksjonen på det enkelte gardsbruket, via foredling gjennom næringsmiddelindustrien, distribusjon til dagligvarehandelen, og helt hjem til den enkelte forbruker.

Norges Bondelag støtter i hovedsak hovedstrategiene i NTP 2014 - 2023. Dette gjelder tiltak som omhandler at i) persontrafikkveksten i storbyområdene må tas gjennom kollektivtransport, sykkel og gange, ii) at infrastruktur mellom regioner og byer bygges ut for å bedre framkommelighet, redusere avstandskostnader og bidra til regional utvikling, og iii) at godstransport over lange avstander i størst mulig grad må legges fra veg til sjø og bane.

Norges Bondelag sitt hovedanliggende er behovet for å ta vare på landets matjordressurser samtidig som veg- og banekapasiteten bedres.

1. Ta vare på landets matjordressurser for framtidige generasjoner!

Matjord, som omfatter både de allerede dyrkede arealene og de potensielt dyrkbare arealene, er en svært begrenset og ikke-fornybar ressurs. I Norge er kun tre prosent av landarealet dyrka arealer, og i følge Institutt for Skog og landskap finnes det et tilsvarende areal med dyrkbare arealer. Til sammenlikning består 38 prosent av landarealene av skog og 44 prosent av fjell og vidde (Kilde: SSB). Av det dyrkede arealet er kun 1/3 egnet til matkornproduksjon, og disse områdene befinner seg i områdene rundt de største byene og tettstedene, og det er også her nedbyggingspresset er størst.

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Postboks 9354 Grønland 0135 OSLO	Besøksadresse: Landbrukets Hus, Schweigaardsgate 34 C 0191 OSLO	Telefon: 22 05 45 00	E-postadresse: bondelaget@bondelaget.no
Norges Bondelag Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 939678670 Org.nr.: 985063001 MVA	Bankkonto: 8101.05.12891 Bankkonto:: 8101.05. 91392	Internett: www.bondelaget.no

Norge har med sine 2,8 prosent en lavere andel fulldyrka mark i forhold til de fleste land det er naturlig å sammenlikne seg med, og på verdensbasis er andelen 10,7 prosent. For å kunne mette verdens befolkning i 2050 på ni milliarder mennesker, viser de siste beregningene fra FAO (FNs organisasjon for mat og landbruk) at den globale matproduksjonen må økes med ca 60 prosent i forhold til dagens nivå. SSBs befolkningsutviklingsprognoser viser at med en middels befolkningsvekst vil vi i Norge passere 6 millioner innbyggere innen 2030. En slik befolkningsvekst vil gi betydelige utfordringer knyttet til areal- og transportpolitikken. I tillegg til matproduksjon, binder jordmonnet betydelig mengder CO₂ og må derfor anses som en av de viktigste naturressursene for kommende generasjoner.

Gjennom FN påligger det en hver nasjon et ansvar å sørge for matsikkerhet for sine innbyggere. Det er med dette som bakteppe at regjeringen gjennom St. Meld 9 (2011-2012) Om landbruks- og matpolitikken – *Velkommen til bords*, har satt følgende produksjonsmål: *Det skal legges til rette for at den landbaserte matproduksjonen kan øke i takt med etterspørselen til en økende befolkning i Norge.* Det vil si å øke matproduksjonen i Norge med 20 prosent innen 2030, eller med andre ord en prosent per år de kommende 20 år. Produksjonsmålet er ambisiøst, og kan bare nås ved å ta vare på de dyrka og dyrkbare ressursene, som er utgangspunktet for all matproduksjon. Regjeringa har i den samme meldinga satt det nasjonale jordvernmålet til omdisponering av maksimalt 6 000 dekar dyrka mark.

2. Samferdselstiltak eskalerer omdisponering av matjord

I perioden 2005-2012 er samferdsel er den tredje største sektoren som omdisponerer dyrka og dyrkbare arealer på landsbasis, jf KOSTRA-tall (Kilde: SSB/SLF). Trenden for omdisponering til samferdselsformål er sterkt økende, fra 945 dekar i 2005 til 2 989 dekar i 2012 (foreløpige tall). Vi er sterkt bekymret over denne utviklingen fordi samferdselstiltak er grunnlaget for de to formålene som omdisponerer mest, nemlig bolig og næring. Erfaring viser at der det legges veg, etableres det raskt næring langs den nye vegen og boliger langs tilfartsårene.

Regjeringa har derfor i sine retningslinjer for arbeidet med nasjonal transportplan 2014-2023 (Retningslinje 2, datert 6. april 2011) tatt inn nytt miljømål (M4) som heter *Begrense inngrep i dyrket jord*. I tillegg har regjeringa i sine nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, datert 24. juni 2011, uttrykt følgende forventning om Samferdsel og infrastruktur; at planleggingen bidrar til å unngå nedbygging av viktige naturtyper, friluftsområder, kulturlandskap og dyrka mark, og inngrep i viktige kulturminner og kulturmiljø. I rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging (RPR-ATP fra 1993), står det i punkt 3.3 andre ledd, første setning: *Utbyggingsmønster og transportsystem bør utformes slik at en unngår omdisponering av store, sammenhengende arealer med dyrket eller dyrkbar mark av høy kvalitet.*

3. Underestimert omdisponering

I NTP 2014-2023, framkommer det i kapittel 12 *Miljø* at investeringer på riksveg- og jernbaneprosjekt i denne planen vil medføre en gjennomsnittlig nedbygging av 750 dekar dyrka jord per år i perioden. Det vil si 3 000 dekar de første fire år (2014-2017) og 7 000 dekar dyrka mark i tiårsperioden. Det er viktig å bemerke at dette er kun tall for dyrka jord, og den omfatter verken dyrkbare arealer eller beslag gjort av fylkesveger eller lokalveger.

All erfaring tilsier at omdisponeringstallene i forslaget til NTP 2014-2023 er underestimert. Disse er kun grove estimater, og tar ikke høyde for de konsekvenser et samferdselstiltak medfører av framtidig arealbeslag til for eksempel inneklemt arealer, sideveger, gang- og sykkelveger, og påfølgende nærings- og boligbebyggelse. Regjeringa vektlegger gjennom RPR-ATP at by- og tettstedsutvikling skal skje gangavstand til kollektivknutepunkter. Det betyr at dyrket jord innenfor en radius på en kilometer til jernbanestasjonene vil stå i fare for å bli bygget ned. Dette igjen vil gi en mangedobling av arealer med tapt matjord. I det jorda blir brukt til utvikling av veg og bane, eller til by- og tettstedsutvikling som følge av dette, er disse verdifulle områdene borte for alltid. En slik utvikling er ikke forenlig med målsettingene om økt matproduksjon til en økende befolkning. **Norges Bondelag mener at matjord i gangavstand til kollektivknutepunktene må behandles like strengt som arealet utenfor. Vi mener at det ligger et stort potensial for fortetting og transformering av allerede bebygde arealer. I tillegg mener vi at det i framtida blir viktig å planlegge utvikling av nye byer og tettsteder i områder som har liten arealkonflikt, slik det framkommer av prosjektet *Fra sovebyer til drømmebyer*, som arkitektfirmaet Snøhetta presenterte på Norges Bondelags matjordkonferanse "Truet jord 2013": <http://www.bondelaget.no/nyhetsarkiv/kvadratmeterbroed-gikk-som-varmt-hvetebroed-article72647-3805.html>**

4. Vernet av matjorda må bedres vesentlig

Norges Bondelag mener regjeringa gjennom NTP 2014-2023 legger opp til en alt for stor omdisponering av dyrka arealer, og at dette strider i mot regjeringas uttalte politikk gjennom landbruks- og matmeldinga, retningslinjer for NTP og regjeringas forventninger til regional- og kommunal planlegging. I tillegg mener Norges Bondelag at de tallene det opereres med er underestimerte, både med tanke på selve tiltakene og de framtidige konsekvensene av disse. Norges Bondelag støtter regjeringas forslag om å benytte konseptvalgsutredning (KSU) og kvalitetssikring (KS1) som verktøy for å velge bort traséalternativer som er konfliktfylte med hensyn til for eksempel jordvern. **Norges Bondelag krever at regjeringa i større grad vektlegger vern av matjord, og det gjennom planarbeidet legges opp til at veg og bane i hovedsak legges på uproduktive arealer.**

Norges Bondelag erkjenner videre at det vil være områder der det vil være helt unngåelig å benytte matjord til veg eller bane. I disse tilfellene må de traséalternativene som omdisponerer minst mulig matjord velges og man må benytte arealbesparende veg- og rekkverksutforming.

Vår dato
03.05.2013

Vår referanse
12/00501-17

Regjeringa foreslår i kapittel 12.5 Dyrket jord å *helt eller delvis opparbeide andre arealer som kan erstatte den matproduksjonen som de berørte arealene hadde*. Dette kan gjøres ved å flytte matjord og grøftelag fra arealer som omdisponeres til nye og i utgangspunktet uproduktive arealer, i henhold til de prinsipper Bioforsk skisserer i sin rapport *Flytting av oppdyrket jordsmonn for reetablering av jordbruksarealer – En vurdering over erfaringsgrunnlag og vurderinger av risiko for spredning av skadelige organismer* (Haraldsen, Vol. 7. nr. 181 2012). Et annet tiltak er å nydyrke dyrkbare arealer. **Norges Bondelag mener at det må nydyrkes det dobbelte av arealet som omdisponeres, innen samme klimatiske- og topografiske området, for å opprettholde matproduksjonen, da nydyrkede arealer har lavere produktivitet enn gammel kulturmark, og det tar flere generasjoner å få opp produktiviteten på det nivået det omdisponerte arealet hadde.**

Belønningsordningen har som formål å styrke kollektivtransportens konkurransekraft til fordel for reiser med privatbil i storbyområdene. Ordningen er knyttet opp mot samordna areal- og transportplanlegging og skal bygge opp under målene i Klimaforliket fra 2012 og handlingsprogram for Framtidens byer. Norges Bondelag ser dessverre at dyrket mark nær kollektivknutepunkter og sentre nå blir omdisponert i større omfang, ofte med belønningsordningen som argument, til tross for at det ofte ligger alternative arealer i rimelig avstand fra de samme knutepunktene. **Norges Bondelag mener dette er i strid med et langsiktig miljømål og bærekraftig utvikling, da matjordressursen er en knapp og ikke-fornybar ressurs. Norges Bondelag krever derfor at jordvern hensyn må inn som kriterium og tillegges vekt ved prioriteringer i belønningsordningen.**

Med vennlig hilsen

Arild Bustnes

Mina Mjærum Johansen

Elektronisk godkjent, uten underskrift